

© Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь
Установа адукацыі «Рэспубліканскі інстытут кантролю ведаў»

УВАГА! Фатаграфаванне, капіраванне і распаўсюджванне тэставага матэрыялу цягне за сабой адміністрацыйную адказнасць.

ДРТ–2023 г.

Беларуская мова

Варыянт змяшчае 40 заданняў і складаецца з часткі А (18 заданняў) і часткі В (22 заданні). На выкананне ўсіх заданняў адводзіцца 120 мінут. Заданні рэкамендуецца выконваць па парадку. Калі якое-небудзь з іх выкліча ў Вас цяжкасць, перайдзіце да наступнага. Пасля выканання ўсіх заданняў вярніцеся да прапушчаных. Будзьце ўважлівыя! Жадаем поспеху!

Частка А

У заданнях часткі А можа быць 1 і больш правільных адказаў. У бланку адказаў пад нумарам задання пастаўце метку (х) у кожнай клетачцы, якая адпавядае нумару выбранага Вамі адказу.

A1. Адзначце прыклады, у якіх выдзеленыя словы напісаны правільна:

1) Міхасёў блакнот;	4) Налібоцкая пушча;
2) часопіс « Польмя »;	5) кветка Ландыш .
3) Гомельская Вобласць ;	

A2. Адзначце правільна напісаныя словы:

1) страўс;	4) травка;
2) па-ударнаму;	5) даўжыня.
3) паўкіламетра;	

A3. Адзначце правільна напісаныя словы:

1) агенчык;	4) салаўіны;
2) п'едэстал;	5) медальён.
3) стэп;	

A4. Адзначце словы, якія трэба пісаць праз злучок:

1) (пісьменнік) фантаст;	4) (звыш) прыбытак;
2) (дома) будаванне;	5) (дзярж) праект.
3) (Давыд) Гарадок;	

A5. Адзначце словы, якія трэба пісаць праз злучок:

1) (сонца) любівы;	3) (сіне) зялёны;	5) (паўночна) заходні.
2) (ультра) фіялетавы;	4) (дакументальна) мастацкі;	

A6. Адзначце прыклады, у якіх выдзеленыя словы трэба пісаць разам:

1) стаяць (у) шчыльную ;	3) як (след) падрыхтавацца;	5) калі (сьці) наведаль.
2) вучыцца з (моладу);	4) (па) летняму цёпла;	

A7. Адзначце прыклады, у якіх **не** з выдзеленымі словамі трэба пісаць асобна:

1) (не) зачыняць дзвярэй;	4) (не) спазніўшыся на рэпетыцыю;
2) (не) праглядная цемра;	5) (не) халодны вечар.
3) (не) заклееныя канверты;	

A8. Адзначце сінтаксічныя канструкцыі, якія адпавядаюць нормам беларускай літаратурнай мовы:

1) выбачаць суседа;	3) чатыры студэнта;	5) бачыць на свае вочы.
2) разважаць пра шчасце;	4) пайсці за грыбамі;	

A9. Адзначце сказы, у якіх няма парушэння пунктуацыйных нормаў:

- 1) Дарога хоць бокам каціся.
- 2) Людзі ў нас – працавітыя.
- 3) Валошкі – аздоба жыта.
- 4) Касіць – няпростая справа.
- 5) Журавель, бясспрэчна, – гаспадар балот.

A10. Адзначце сказы, у якіх на месцы пропуску трэба паставіць коску:

- 1) У назвы найпрыгажэйшых__ беларускіх мясцовасцей Добруш, Дабрасельцава ўвайшло слова «дабро».
- 2) Тураўскае Евангелле яскрава__ дакладна пацвярджае існаванне ў старажытным Тураве кнігапісання.
- 3) На бярозкі__ і на дубы, і на ялінкі апускаюцца бліскучыя сняжынкі.
- 4) Аблавуха, брыль, каптур__ усё гэта назвы галаўных убораў беларусаў.
- 5) Калядны снег не ідзе__ а вальсуе.

A11. Адзначце сказы, у якіх няма парушэння пунктуацыйных нормаў:

- 1) Празрыстыя, нібы крыштал, нашы азёры.
- 2) Песня жаваранка, нібыта гушкалася на аблачынцы.
- 3) Электронныя кнігі, быццам штучныя кветкі.
- 4) Радашковічы нам вядомы як край самабытных ганчароў.
- 5) Мяце густы, што рысавая каша, снег.

A12. Адзначце сказы, у якіх на месцы пропуску трэба паставіць знак прыпынку:

- 1) Пасоленыя ў дубовых бочках__ грузды з'яўляліся некалі абавязковай стравой на сялянскім стале.
- 2) Першыя кнігі былі вельмі дарагія: кожную з іх перапісвалі на працягу некалькіх гадоў__ аздабляючы вокладку каштоўнымі камянямі і золатам.
- 3) Акрамя баскетбола__ я з задавальненнем займаюся тэнісам.
- 4) Люблю па лясных сцяжынках гуляць__ не спяшаючыся.
- 5) Здаўшы экзамен на выдатна, бегла дадому Васілінка__ ног пад сабой не чуючы.

A13. Адзначце сказы, у якіх на месцы пропуску трэба паставіць коскі:

- 1) Сабе самому__ кажуць__ дапаможаш, калі будзеш імкнуцца дапамагчы іншым.
- 2) Барадатая кугакаўка__ ці чулі?__ атрымала такую назву дзякуючы цёмнай пляме пад дзюбай, якая нагадвае баряду.
- 3) Снегіры, сініцы, галкі-забіякі на снезе зіхоткім__ зірніце__ пакідаюць сляды-знакі.
- 4) На сваім падворку і певень__ бывае__ смелым.
- 5) Шчасця__ на маю думку__ не купіш і за вялікія грошы.

A14. Адзначце складаназлучаныя сказы, паміж часткамі якіх трэба паставіць знак прыпынку:

- 1) Слава аднаго толькі злёгка пагушкае а другога яна аж да зор падкінуць можа.
- 2) То адзін чалавек прыдумае нешта новае то другі раптам здолее апарэдзіць свой час.
- 3) Сонца спаць пайшло за горку і адразу зазіхацелі ў небе першыя зоркі.
- 4) Васільковае неба і рамонкавы луг.
- 5) Пра адвагу нашых продкаў гамоняць Полацка вежы і распавядаюць берагі Дзвіны.

A15. Адзначце сказы, у якіх няма парушэння пунктуацыйных нормаў:

- 1) У 2023 годзе птушкай года ў Беларусі названа звычайная туркаўка, якая мае вельмі прыгожую афарбоўку і дзіўны голас.
- 2) Плывуць аблок і не кажуць, куды.
- 3) Падарунак прыроды, які не мае цаны і без якога чалавеку не выжыць, называецца вадой.
- 4) Гавораць, што, калі пакласці ў кішэню восеньскія каштаны, настрой заўсёды будзе добры.
- 5) Вакол Свіцязі расце шмат рэдкіх парод раслін і дрэў многія з каторых занесены ў Чырвоную кнігу.

A16. Адзначце сказы, якія адпавядаюць прыведзенай схеме (улічыце, што знакі прыпынку паміж часткамі сказаў не пастаўлены): []: [].

- 1) Хутка зноў у высокім небе званочкам жаваранак зазвініць хутка зноў сваё вітанне нам з паднябесся кінуць жураўлі.
- 2) У полі жыта даспявала навокал ліпы хораша цвілі.
- 3) На дзень раней пасееш тыднем раней можна будзе ўраджаі сабраць.
- 4) Правіла гэта ўсім вядомае сябруе з галоснымі «ў».
- 5) У бабулінай хаце для мяне найлепшы ранак блінцы са свежай смятанкай заўсёды падаюцца на сняданак.

A17. Адзначце нумары пропуску, на месцы якіх у складаным сказе з рознымі відамі сувязі частак трэба паставіць знакі прыпынку:

Бясконца люблю родную вёску, той яе гаючы краявід, на які немагчыма наглядзецца¹⁾__ і якому няма канца-краю²⁾__ бяжыць-спяшаецца ў свет жамчужная рака³⁾__ за ёй раскінуўся раздольны луг⁴⁾__ а за бяскрайнім лугам – такі духмяны лес, што⁵⁾__ калі наступае ягадная ці грыбная парá, то пачынаюць духмяніць дол, паветра і нават залётны ветрык.

A18. Адзначце сказы з прастай мовай, якія адпавядаюць прыведзенай схеме (улічыце, што знакі прыпынку ў сказах не пастаўлены): «П», – а.

- 1) У нашай вёсцы сакавік называюць пазімнікам адказаў сябар на маё пытанне пра назвы сакавіка
- 2) Толькі ў няўмекі рукі не баляць любіў паўтараць мой дзядуля
- 3) Калі дзьмухавец згарнуўся парасонам вучыў мяне назіраць за прыродай брат будзе дождж
- 4) Якія ты ведаеш прыказкі са словам “шчасце” спытаўся ў мяне тата
- 5) Якая незвычайная навокал снежная бель усклікнула сястрычка

Частка В

Адказы, атрыманыя пры выкананні заданняў часткі В, запішыце ў бланку адказаў. Кожную літару, лічбу пішыце ў асобнай клетачцы (пачынаючы з першай) па ўзорах, указаных у бланку.

Літару ё пішыце наступным чынам: **Ё**.

В1. З прапанаваных слоў вызначце тое, якое не адпавядае арфаграфічнай норме, і запішыце яго правільна:

інтэрэс, сакавіты, світар, глыток, мнагазначнасць.

В2. З прапанаваных слоў вызначце тое, якое не адпавядае арфаграфічнай норме, і запішыце яго правільна:

цемень, клянковы, меккаваты, конегадоўля, легенда.

В3. З прапанаваных слоў вызначце тое, якое не адпавядае арфаграфічнай норме, і запішыце яго правільна:

вакзал, малацьба, французскі, колькастны, паездка.

В4. З прапанаваных слоў вызначце тое, якое не адпавядае арфаграфічнай норме, і запішыце яго правільна:

галлэ, навелла, ванна, жыццё, разводдзе.

В5. Запішыце назоўнік **хлеб** у форме роднага склону адзіночнага ліку.

В6. Запішыце лічэбнік **дзве** ў форме творнага склону.

В7. З дзвюх прапанаваных у дужках граматычных формаў дзеяслова вызначце тую, у якой ён павінен быць ужыты ў сказе. Запішыце дзеяслоў у патрэбнай граматычнай форме:

Некаторыя зёлкі збіраць (рэкамендуюцца, рэкамендуюць) на Купалле.

В8. З двух прапанаваных у дужках слоў вызначце тое, што адпавядае сэнсу сказа. Запішыце гэтыя словы ў той граматычнай форме, у якой яны прапанаваны:

Звычайна ў пісьмовыя крыніцы паселішча трапляла не ў год свайго (заснавання, пачынання), а пасля важнай гістарычнай падзеі, так ці інакш звязанай з ім.

В9. Вызначце значэнне фразеалагізмаў і ўстанавіце адпаведнасць паміж слупкамі табліцы. Адказ запішыце ў выглядзе спалучэння літар і лічбаў, захоўваючы алфавітную паслядоўнасць літар левага слупка. Памятайце, што некаторыя даныя правага слупка могуць не выкарыстоўвацца ўвогуле. Напрыклад: А2Б5В3Г4.

А. З аглядкай.	1. Мае значэнне 'без сведак'.
Б. Без аглядкі.	2. Мае значэнне 'вельмі хутка, нечакана адбудзецца што-небудзь'.
В. Азірнуцца не паспееш.	3. Мае значэнне 'асцярожна, абачліва (рабіць што-небудзь)'.
Г. Сном праведніка.	4. Па значэнні адпавядае фразеалагізму як пшаніцу прадаўшы.
	5. Па значэнні адпавядае фразеалагізму з усіх ног.

В10. Вызначце марфемную будову прыведзеных слоў і ўстанавіце адпаведнасць паміж слупкамі табліцы. Адказ запішыце ў выглядзе спалучэння літар і лічбаў, захоўваючы алфавітную паслядоўнасць літар левага слупка. Памятайце, што некаторыя даныя правага слупка могуць не выкарыстоўвацца ўвогуле. Напрыклад: А2Б5В3Г4.

А. Многа.	1. Слова, якое мае прыстаўку.
Б. Сусветны.	2. Слова, якое мае 2 суфіксы.
В. Унук.	3. Слова, якое мае постфікс.
Г. Камандзірскі.	4. Слова, якое не мае канчатка.
	5. Слова, якое мае нулявы канчатак.

В11. Вызначце спосаб утварэння прыведзеных слоў і ўстанавіце адпаведнасць паміж слупкамі табліцы. Адказ запішыце ў выглядзе спалучэння літар і лічбаў, захоўваючы алфавітную паслядоўнасць літар левага слупка. Памятайце, што некаторыя даныя правага слупка могуць не выкарыстоўвацца ўвогуле. Напрыклад: А2Б5В3Г4.

А. Памалу.	1. Прыставачны.
Б. Аблёт.	2. Бясуфіксны (нульсуфіксальны).
В. Выдыхнуць.	3. Суфіксальны.
Г. Скланенне.	4. Постфіксальны.
	5. Прыставачна-суфіксальны.

Тэкст да заданняў В12–В22

(1) У мове нашага народа шмат кароткіх, але (трапных, трапятлівых) выказаў, якія пры ўмелым выкарыстанні зіхацяць, як золата, надаюць роднай мове вобразнасць, маляўнічасць, чароўнасць. (2) Размова вядзецца, зразумела, пра фразеалагізмы, прыказкі і прымаўкі: адвесці душу; Вялікаму каню – вялікі хамут. Скажаў, як звязаў. (3) А яшчэ – пра добразычлівыя ды жартоўныя пажаданні (Каб было і ў місцы, і ў калысцы! Каб дзяды не ведалі бяды, а ўнукі – мўкі.) і пра параўнанні (сівы, як голуб). (4) Адным словам, пра невычэрпныя і неўміручыя залацінкі народнай мудрасці. (5) **Залацінкі, што, быццам** узор на кашулі-вышыванцы, ажыўляюць, расквечваюць мову. (6) **Мова, аздобленая** такімі залацінкамі, **закранае** і розум, і сэрца.

(7) Безумоўна, заўсёды хочацца **пачуць** гісторыю пра тое, як узніклі цікавыя і дакладныя выразы. (8) **Вось, напрыклад, фразеалагізм «вады не замўціць»**, які нярэдка ўжываецца ў маўленні і з якім мы (не, ні) раз сустракаліся. (9) **Дакладна** сказаць, калі і ў сувязі з чым жа ўзнік дадзены ўстойлівы выраз, цяжка. (10) **Вядома, што ён бытуе ў многіх народаў.** (11) **І ёсць наконт гэтага пэўнае меркаванне.** (12) **Не ў адной мясцовасці ў старажытныя часы жанчыны мылі бялізну на берагах рэк.** (13) **Імкнучыся не нашкодзіць людзям, якія жылі ніжэй па цячэнні, яны стараліся не муціць рачной вады.** (14) **У нашы дні характарызаваць чалавека як таго, хто «вады не замўціць», азначае надзяляць яго сціпласцю, тактоўнасцю, (указываць, указваць) на яго ўважлівасць да іншых.** (15) **На тое, што ён нікаму і ніколі не зробіць ніякай шкоды.**

В12. Вызначце правільнае сцверджанне ў дачыненні да тэксту. Адказ запішыце лічбай. Напрыклад: 1:

- 1) тэкст афіцыйнага стылю;
- 2) тэкст навуковага стылю;
- 3) тэкст гутарковага стылю;
- 4) тэкст публіцыстычнага стылю;
- 5) тэкст мастацкага стылю.

В13. З двух слоў, выдзеленых у **5-м** сказе тэксту, вызначце тое, якое з'яўляецца сродкам сувязі **4-га** і **5-га** сказаў. Запішыце гэта слова так, як яно пададзена ў **5-м** сказе.

В14. З двух слоў, прапанаваных у дужках у **1-м** сказе тэксту, вызначце тое, якое павінна быць ужыта ў дадзеным сказе. Запішыце гэта слова так, як яно пададзена ў **1-м** сказе.

В15. Знайдзіце ў **7-м** сказе тэксту слова, у якім ёсць зычны гук [з']. Запішыце гэта слова так, як яно пададзена ў **7-м** сказе.

В16. Запішыце выдзелены ў **2-м** сказе тэксту прыметнік у прастай форме вышэйшай ступені параўнання.

В17. Знайдзіце ў **15-м** сказе тэксту слова, якое не адпавядае нормам беларускай літаратурнай мовы. Запішыце гэта слова правільна.

В18. З двух дзеясловаў, прапанаваных у дужках у **14-м** сказе тэксту, вызначце той, які адпавядае нормам беларускай літаратурнай мовы. Запішыце гэты дзеяслоў так, як ён пададзены ў **14-м** сказе.

В19. Ад асновы дзеяслова, выдзеленага ў **7-м** сказе тэксту, утварыце поўны дзеепрыметнік залежнага стану і запішыце яго ў форме назоўнага склону адзіночнага ліку мужчынскага роду.

В20. Знайдзіце ў **9-м** сказе тэксту часціцу і запішыце яе.

В21. З дзвюх часціц, прапанаваных у дужках у **8-м** сказе тэксту, вызначце тую, якая павінна быць ужыта ў дадзеным сказе. Запішыце гэту часціцу.

В22. З двух слоў, выдзеленых у **6-м** сказе тэксту, вызначце тое, якое з'яўляецца выказнікам. Запішыце гэта слова так, як яно пададзена ў **6-м** сказе.